

Χρήστος Σπ. Χριστοδούλου, Θεολόγος

«Είπεν ὁ Κύριος : Ἄνθρωπος τις ἦν πλούσιος καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. Πτωχὸς δέ τις ἦν, ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκωμένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου. Ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ. Ἐγένετο δέ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτόν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ. Ἀπέθανε δέ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. Καὶ ἐν τῷ ᾄδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. Εἶπε δέ Ἀβραάμ· Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· Νῦν δέ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δέ ὀδυνᾷσαι. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, μεταξύ «ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Εἶπε δέ. ἐρωτῶ οὖν σε, Πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτόν εἰς τὸν οἶκόν τοῦ πατρός μου· Ἐχὼ γάρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἐλθῶσιν εἰς τὸν τόπον τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ· ἔχουσι Μωϋσέα καὶ τοὺς προφήτας ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. ὁ δέ εἶπεν. Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπε δέ αὐτῷ· εἰ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται» (Λουκ. ιστ' 19-31)

## Πλούτος - φτώχεια και αιώνια ζωή

### 1. Η κατάληξη της ασπλαχνίας

Στην παραβολή του πλουσίου και του φτωχού Λαζάρου, θίγεται ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά προβλήματα όλων των εποχών. Πρόβλημα που έχει δημιουργήσει κατά καιρούς συγκρούσεις, ταραχές, ακόμα και επαναστάσεις. Η προσπάθεια επιλύσεώς του δημιούργησε οικονομικές θεωρίες και ιδεολογίες. Είναι το **πρόβλημα της άνισης κατανομής του πλούτου** και η συχνή ασπλαχνία των πλουσίων απέναντι στους φτωχούς.

Ο πλούτος, σε υλικά κυρίως αγαθά, είναι ένα **είδωλο**, ένας **ψεύτικος θεός**, με πολλούς προσκυνητές. Όχι μόνο πλούσιους, αλλά και φτωχούς. Διότι, το ουσιαστικό πρόβλημα δεν είναι η κατοχή του πλούτου, αλλά η σωστή ή λανθασμένη διαχείρισή του. **Η μετατροπή του από μέσο σε σκοπό της ζωής.**

Η λατρεία του πλούτου είναι η βασική αιτία πολλών κοινωνικών αναστατώσεων και ταραχών. Δεν είναι υπερβολή να πούμε, ότι σε μεγάλο ποσοστό η κοινωνία κινείται από την οικονομία. Ο Χριστός όμως σαν γνήσιος ανατόμος της

ανθρώπινης ψυχής, θέτει το θέμα σε άλλη βάση δίνοντάς του αιώνιες διαστάσεις. Εκτός από τον πλούτο και την φτώχεια υπάρχει και η αιώνια ζωή. Η καλή ή η κακή διαχείριση του πλούτου έχει σοβαρές συνέπειες στην μετά θάνατον κατάσταση της ψυχής του ανθρώπου, στην αιώνια ζωή. Εκεί τα πράγματα, όπως δείχνει η παραβολή, ανατρέπονται. Ο αυτάρκης σε υλικά αγαθά αλλά άσπλαχνος πλούσιος, γίνεται πανενδεής, ενώ ο φτωχός Λάζαρος, ζεί μακάριος στους **«κόλπους του Αβραάμ»**. Η κατάληξη της ασπλαχνίας του πλουσίου είναι η απεγνωσμένη κραυγή του : **«Πάτερ Αβραάμ, έλέησον με, καί πέμψον Λάζαρον, ίνα βάψη τό ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καί καταψύξη τήν γλώσσαν μου»** (Λουκ ιστ΄24).

Ο «**ὀδυνόμενος**» μέσα στις «**φλόγες της κολάσεως**» δεν θα είναι μόνον ο πλούσιος. Θα είναι ο «**οργισμένος**» φτωχός, το τέκνο του μίσους και της οργής. Αυτός που μέσα στην φτώχεια του έχει απολυτοποιήσει την αξία του πλούτου και επιθυμεί την απόκτησή του με κάθε μέσον. Αυτός που αισθάνεται οργή, μίσος, φθόνο για τους **«έχοντες και κατέχοντες»**.

## 2. Η διαφορετική επίγεια κατάσταση των δυο προσώπων της παραβολής

Ο Κύριος με την παραβολή του αυτή σκιαγραφεί εναργέστατα την κατάσταση των δύο προσώπων στην επίγεια ζωή τους:

Ο πλούσιος, δεν αναφέρεται ούτε κατ' όνομα από τον Κύριο, διότι θεωρείται **ανάξιος να μνημονευθεί**, ανύπαρκτος για το Θεό. Οι Ισραηλίτες έδιναν μεγάλη σημασία στο όνομα. Πίστευαν ότι το όνομα έκρυβε δύναμη και συμβόλιζε την ύπαρξη και την οντότητα του προσώπου. Επομένως, άνθρωπος χωρίς όνομα θεωρείτο πρακτικά ανύπαρκτος.

Ο πλούσιος της παραβολής είχε όλα τα αγαθά που μπορεί να επιθυμήσει άνθρωπος. Έμενε σε πολυτελή κατοικία, ντυνόταν πολυτελώς **«ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καί βύσσον»**, διασκέδαζε και περνούσε καλά απολαμβάνοντας τα πλούσια αγαθά του **«εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς»**. Μέσα στην αυτάρκεια των υλικών αγαθών και παραδομένος στις καθημερινές του απολαύσεις, δεν είχε καιρό ούτε μυαλό να δει και να βοηθήσει τον φτωχό Λάζαρο, ο οποίος **«έβέβλητο ἡλκωμένος»** κείτονταν γεμάτος πληγές στα σκαλοπάτια του σπιτιού του. Αγνοούσε τελείως την ύπαρξή του.

Ο φτωχός ονόματι Λάζαρος, που σημαίνει **«ο Θεός βοηθός μου»**, κείτονταν στα σκαλοπάτια του ανακτόρου του πλουσίου ἄρρωστος, γεμάτος πληγές, μόνος και πεινασμένος. Προσπαθούσε να χορτάσει από τα ψίχουλα που έπεφταν από το τραπέζι του πλουσίου. Δεν είχε καμιά ανθρώπινη συμπαράσταση και παρηγοριά. Μόνο τα σκυλιά τον συντρόφευαν και τον καθάριζαν (έγλυφαν) τις πληγές. Όμως ο φτωχός Λάζαρος, υπέμεινε καρτερικά την φτώχεια, την μοναξιά και την ασθένειά

του. Δεν εγόγγυσε, δεν εξέφρασε παράπονο, δεν οργίστηκε κατά του πλουσίου. Αυτό ακριβώς του επιβράβευσε ο Θεός.

### 3. Ο Θάνατος αμφοτέρων

Ο θάνατος είναι η κοινή μοίρα όλων των ανθρώπων. Έρχεται να εξισώσει όλες τις διαφορές: κοινωνικής τάξης, οικονομικής κατάστασης, μορφωτικού επιπέδου, ηλικίας και φύλου. Έρχεται να δώσει τέλος στην φτώχεια και στη δυστυχία αφενός, αλλά και στην χλιδή και στην ασυδοσία αφετέρου.

Ο Χριστός δεν λέει τίποτα για την κηδεία του σώματος του Λαζάρου. Δεν το θεωρεί σημαντικό. Το πιο πιθανό είναι, να έσκαψαν και να τον έχωσαν σε ένα λάκκο, για να μην τον φάνε τα σκυλιά. Όμως για την ψυχή του ο Κύριος λέει ότι: **«ἀπηνέχθη ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ»** δηλαδή ότι μεταφέρθηκε η ψυχή του από τους αγγέλους στους κόλπους (στην αγκαλιά) του Πατριάρχου Αβραάμ, δηλ. στον Παράδεισο.

Εν παρενθέσει, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι Ιουδαίοι μεταχειρίζονταν τρεις εικόνες για να παραστήσουν την μετά θάνατον ευτυχή κατάσταση των δικαίων:

α. Ότι μεταφέρονταν **«εἰς τον Παράδεισο της Εδέμ»**

β. Ότι βρίσκονταν κάτω από το θρόνο της θείας δόξης

γ. **Ότι αναπαύονταν στους κόλπους (στην αγκαλιά) του Αβραάμ**

Ο κύριος χρησιμοποιεί την Τρίτη εικόνα και όχι τυχαία. Διότι, ο Αβραάμ εθεωρείτο πρότυπο πιστού και ευσεβούς ανθρώπου. Ήταν κατεξοχήν φιλόξενος, για αυτό και **«ἔλαθε καὶ ἀγγέλους ξενίσαι»** (Εβρ. ιγ΄12) όπως λέγει ο απόστολος Παύλος αλλά και έχει μείνει παροιμιώδης η **«Αβραμιαία φιλοξενία»** του. Επιπλέον, ο Αβραάμ ήταν πλούσιος, αλλά πλούσιος τελείως αντίθετος με τον πλούσιο της σημερινής παραβολής. Ήταν πλούσιος κατεξοχήν φιλόξενος, σπλαχνικός, ελεήμων και φιλόανθρωπος.

Έτσι λοιπόν, ο φτωχός, ο άρρωστος, ο μοναχικός και περιθωριακός αλλά και υπομονετικός Λάζαρος, μετά θάνατον παραλαμβάνεται από αγγέλους και οδηγείται στον Παράδεισο, στην θαλπωρή της αγκαλιάς του Αβραάμ.

Αντίθετα, για τον πλούσιο ο Κύριος λέει: **«ἀπέθανε δέ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη»**. Ίσως έτυχε μεγαλοπρεπούς κηδείας, ίσως ανήγειραν ωραίο μνημείο από μάρμαρο και χάραξαν σ' αυτό το όνομά του. Η ψυχή του δεν παρελήφθη υπό αγγέλων, αλλά βρέθηκε στον Άδη **«ὑπάρχων ἐν βασάνοις»** και βλέποντας από μακριά τον Αβραάμ και τον Λάζαρο στην αγκαλιά του, ζητάει βοήθεια και αναψυχή σ' αυτόν.

### 4. Ο διάλογος πλουσίου και Αβραάμ

«**Καί αὐτός** (ο πλούσιος) **φωνήσας εἶπεν**× **πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με...**»  
Με δυνατή φωνή απηύθυνε θλιβερή παράκληση στον Αβραάμ, αποκαλώντας τον πατέρα. Η προσφώνηση αυτή δείχνει, ότι ίσως ο πλούσιος ήταν ευσεβής και τηρούσε το νόμο. Στην παραβολή δεν κατηγορείται ότι για ασεβεία, αλλά για ἔλλειψη αγάπης. Μπήκε στον τόπο της βασάνου ως ανελεήμων και φιλήδονος, όχι ως ασεβής.

«... ὅτι, **ὁδυνῶμαι ἐν τῇ φλογί ταύτῃ, ἐλέησον με× πέμψον Λάζαρρον, ἵνα βάψῃ τό ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καί καταψύξῃ τήν γλῶσσάν μου**». Ο πλούσιος βρισκόμενος στον Άδη, βασανίζεται οικτρὰ από τις φλόγες της κολάσεως και ζητάει απεγνωσμένα μια μικρή αναψυχή.

Ο Αβραάμ γεμάτος καλοσύνη και γλυκύτητα τον αποκαλεί παιδί του: «**Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σύ τά ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καί Λάζαρρος ὁμοίως τά κακά· νῦν δέ ὧδε παρακαλεῖται (παρηγορεῖται), σύ δέ ὁδυνᾷσαι. Καί ἐπὶ πᾶσι τούτοις, μεταξύ «ἡμῶν καί ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μή δύνωνται, μηδέ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν....**».

**Ο Αβραάμ υπενθυμίζει στον πλούσιο, το πόσο διαφορετικά έζησαν στην ζωή τους** και ότι η μεν αγόγγυστη και αναμάρτητη ζωή του Λάζαρου επιβραβεύτηκε, η δε ασπλαχνία και φιληδονία του πλουσίου τιμωρήθηκε. Παρόλα αυτά, **μεταξύ Παραδείσου και Κολάσεως υπάρχει μεγάλο και αγεφύρωτο χάσμα.** Η μεταβολή δε αυτής της καταστάσεως είναι μη αναστρέψιμη, διότι **«ἐν τῷ Ἄδῃ οὐκ ἔστιν μετάνοια»**<sup>[1]</sup>. Και αυτό διότι στην άλλη ζωή ο άνθρωπος δεν είναι ολόκληρος, δεν έχει σώμα και επομένως δεν είναι δυνατή η μετάνοια και η επανόρθωση των κακών που έκανε.

Στην συνέχεια, ο πλούσιος απευθύνει δεύτερη παράκληση στον Αβραάμ **«ἐρωτῶ οὖν σε..»**σε παρακαλώ πάτερ Αβραάμ να στείλεις το Λάζαρο στη γή, διότι έχω πέντε αδελφούς, να τους ενημερώσει τι συμβαίνει εδώ πάνω, για να μην έχουν την ίδια τύχη με εμένα.

Στην συζήτηση αυτή, δεν φαίνεται ο πλούσιος να έχει μετάνοια. Δεν φαίνεται να έχει καταλάβει σε τι έφταιξε και βρίσκεται τώρα στην ζοφερή αυτή κατάσταση στον Άδη. Και όταν ενδιαφέρεται για τους αδελφούς του, πάλι εγωιστικά ζητάει να σώσει μόνο τους αδελφούς του.

**Ο Αβραάμ του απαντά** ότι δεν χρειάζεται να σταλεί ο Λάζαρος, διότι τα αδέλφια του έχουν των Μωϋσή και τους προφήτες και οφείλουν να υπακούσουν σε αυτούς.

Ο πλούσιος όμως επιμένει: **«Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπό νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς μετανοήσουσιν».** Ο πλούσιος ισχυρίζεται ότι εάν συνέβαινε το θαύμα να αναστηθεί κάποιος εκ των νεκρών και να διδάξει τους ανθρώπους, τότε αυτόν θα τον πιστέψουν. Όμως, απατήθηκε, διότι ο Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς και φανερώθηκε σε αυτούς που ήταν διατεθειμένοι

να τον πιστέψουν. Όσοι τον πίστεψαν τον ακολούθησαν και έγιναν Χριστιανοί και κέρδισαν τον Παράδεισο.

**Η τελική απάντηση του Αβραάμ ήταν: «Εἰ Μωϋσέως καὶ προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδέ ἂν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ πεισθήσονται».** Αυτό πράγματι συνέβη με τους σύγχρονους με τον Χριστό Ισραηλίτες. Όσοι δεν πίστεψαν τον Χριστό, όταν δίδασκε και θαυματουργούσε, δεν τον πίστευσαν και αναστάντα. Ομοίως δεν τον πίστεψαν όταν ανέστησε τον Λάζαρο. Αντί να του είναι ευγνώμονες θέλησαν να σκοτώσουν και το Λάζαρο.

## 5. Συμπεράσματα και διδάγματα

Η παραβολή του «**πλουσίου και του Λαζάρου**» καθώς και η παραβολή «**της μελλούσης κρίσεως**» είναι οι δυο διδαχές, που ο Χριστός μας περιγράφει αχνά κάποιες πραγματικότητες της «**άλλης ζωής**». Από τα πολλά σημεία που μπορούμε να σχολιάσουμε σταχυολογούμε μερικά, για να εξάγουμε κάποια ωφέλιμα συμπεράσματα:

Πρώτον, η παραβολή μας παρουσιάζει την μεγάλη αλήθεια, ότι οι πλούσιοι δεν πρέπει να υψιλοφρονούν για τον πλούτο και τα υλικά αγαθά τους, ούτε να στηρίζουν σε αυτά όλες τους τις ελπίδες και να ξεχνούν το Θεό Διότι, ο πλούτος αφενός παρασύρει τον άνθρωπο σε καταχρήσεις και αμαρτωλές διασκεδάσεις, του δίνει την ψευδαίσθηση της αυτάρκειας, αφετέρου τον διευκολύνει τον πλούσιο να ξεχνά τον Θεό και τους συνανθρώπους του. Επομένως, ο πλούτος είναι μεγάλος πνευματικός κίνδυνος, εάν δεν γίνεται καλή η διαχείρισή του. Μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο σε πνευματικό θάνατο, δηλαδή σε αιώνιο χωρισμό από το Θεό.

Δεύτερον, οι πτωχοί δεν πρέπει να παραπονούνται και να γογγύζουν κατά του Θεού, ούτε να φθονούν και να μισούν τους πλουσίους, οι οποίοι συνήθως είναι άδικοι και άσπλα-χνοι. Ας υπομένουν αγόγγυστα και με αξιοπρέπεια τις δυσκολίες, τις θλίψεις και την ανέχειά τους, με απόλυτη πεποίθηση ότι η υπομονή τους θα επιβραβευτεί. Είναι βέβαιοι ότι οι δοκιμασίες τους σε αυτήν τη ζωή είναι παιδαγωγικά μέσα για την κατά Θεό πρόοδό τους, και εισιτήριο για τη Βασιλεία του Θεού, αν δεν υποκύψουν στον πειρασμό του φθόνου και του μίσους των πλουσίων. Η αγόγγυστη υπομονή στις δοκιμασίες, δεν σημαί-νει ότι οι πτωχοί δεν δικαιούνται να θέλουν και να επιδιώκουν να βελτιώσουν τη θέση τους.

Τρίτον, η παραβολή αυτή δείχνει καθαρά ότι ο σκοπός της παρούσης ζωής είναι η κατάκτηση της Βασιλείας του Θεού και η συμμετοχή των πιστών και των δικαίων στην αιώνια δόξα και μακαριότητα του Θεού. Η παραβολή επιβεβαιώνει κατά τρόπο αδιαφι-λονίκητο, ότι οι ψυχές υπάρχουν και μετά θάνατον, αισθάνονται και χαίρουν ή πάσχουν, ανάλογα με το πώς έζησαν την επίγεια ζωή τους. Μια άλλη επιβεβαίωση του γεγονότος ότι οι ψυχές υπάρχουν, ζουν και έχουν πλήρη αυτοσυνειδησία μετά θάνατον, είναι οι θαυμα-τουργικές

**επεμβάσεις των αγίων**, στη ζωή των πιστών, δηλαδή τα θαύματα που επιτελούν οι άγιοι υπέρ των πιστών. Έστω και ένα μόνο θαύμα ενός μόνο αγίου ή μόνο της Παναγίας να είναι αληθινό, επιβεβαιώνει την ύπαρξη των ψυχών μετά θάνατον και το ενδιαφέρον των αγίων, ή όσων έχουν ευαρεστήσει το Θεό, υπέρ των αγωνιζόμενων πιστών.

Τέταρτον, ότι **ο τρόπος με τον οποίον ζει κάθε άνθρωπος σε αυτή εδώ τη ζωή, θα κρίνει οριστικά και το αιώνιο μέλλον του**. Όσοι ζουν με αγάπη, με δικαιοσύνη και «**καρποφορούν έν υπομονή**», αλλά και οι μετανοούντες αμαρτωλοί (εάν η μετάνοια τους είναι ειλικρινής) θα απολαύσουν την αιώνια μακαριότητα κοντά στο Θεό. Γι αυτούς **η παρουσία του Θεού** θα είναι φώς, ομορφιά, θαλπωρή, αγάπη και πνευματική πρόοδος.

Αντιθέτως, όσοι αντιτάχθηκαν στο θέλημα του Θεού, έζησαν ενσυνείδητα μέσα στην αμαρτία και στην αδικία, δεν έδειξαν αγάπη σε κανένα συνάνθρωπό τους και έφυγαν αμετανόητοι, δεν μπορούν να ελπίζουν στο έλεος του Θεού. Γι αυτούς **η παρουσία του Θεού** θα είναι **έλεγχος και κρίση**. Μετά το θάνατό τους, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει μεταβολή της καταστάσεώς τους.

**Ο παράδεισος και η κόλαση**, φαίνεται καθαρά στην παραβολή, ότι **είναι υπαρκτές ψυχικές καταστάσεις**. Επίσης, ότι ο Αβραάμ (που λειτουργεί στην παραβολή ως **προσω-ποποίηση του Θεού**) αρνείται έστω και μια σταγόνα ύδατος, δηλαδή την ελάχιστη αναψυχή, στον βασανιζόμενο πλούσιο. Αυτό σημαίνει ότι ο Θεός δεν αγαπά τους αμαρτωλούς και δεν θέλει τη σωτηρία τους; Όχι βέβαια, αλλά οι ίδιοι με τη συμπεριφορά τους στην επίγεια ζωή, απέκλεισαν κάθε κοινωνία τους με το Θεό. Έτσι, ο Θεός δεν μπορεί να τους σώσει με το ζόρι.

Τέλος, **η αλήθεια του Χριστού**, που διδάσκει η Αγία Γραφή και διασώζει η Ιερά Παράδοση της Εκκλησίας, είναι **ασφαλής και αλάνθαστη οδηγός για τη σωτηρία**. Ας μην περιμένουμε άλλες αποκαλύψεις. Το Άγιο Πνεύμα μας έχει δώσει ό,τι είναι αναγκαίο για τη σωτηρία μας. Ας μην ζητάμε σε άλλες θολές πηγές αποκαλύψεις και ερμηνείες ύποπτες. Η πλάνη ελοχεύει, άς προσέξουμε.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Παλαιά και Καινή Διαθήκη
2. Αι παραβολαί Σεραφείμ Παπακώστα (Εκδόσεις Ζωή)
3. ΦΩΝΗ ΚΥΡΙΟΥ έτους 1994 υπό Πρεσβ. πατρός Θωμά Βαμβίνη

[1] Η φράση «**έν τῷ Ἄδῃ οὐκ ἔστιν μετάνοια**», δεν υπάρχει στην Αγία Γραφή. Έχει λεχθεί στην κατά Μανιχαίων ομιλία του Αγίου Ιωάννη του Δαμασκηνού.